

СТАНОВИЩЕ

на доц. д-р Добрин Христов Канев, НБУ, Политически науки (3.3)

по дисертацията на тема **„Изборното законодателство и проблемът за противодействие на изборните нарушения в България (2010-2016)“**

за присъждане на образователна и научна степен „доктор“, професионално направление 3.3. Политически науки

на **Александър Димитров Димитров**

Като научен ръководител на дисертанта познавам в детайли хода на целия изследователски процес по създаване на представената за обсъждане и оценка дисертация на Александър Димитров на тема „Изборното законодателство и проблемът за противодействие на изборните нарушения в България (2010-2016)“. Мога да твърдя, че става дума за самостоятелна, интензивна и задълбочена работа в продължение на няколко години. При това работа, водена както от желанието за постигане на научни резултати, така и белязана от породения от личния политически опит на А. Димитров стремеж към недопускане на изборни нарушения и създаване и утвърждаване на среда на свободни и честни избори в България. Или, ако трябва да съм по-конкретен, в случая става дума не само за научно търсене, за работа с академична литература, а и за премисляне на собствената практика и наблюдения, за една, освен всичко друго - и „изживяна“ дисертация. Това съчетание, според мен, е особено ценно, защото е сравнителна рядкост, и защото, стъпило здраво на реалността, е довело до убедителни резултати.

Тези резултати бих свел до следното: От една страна, дисертационният труд със своите 239 страници авторски текст, с богата библиография (180 източника, като 139 от тях са на български, а 41 на английски език) и с прецизен академичен стил отговаря на формалните критерии за подобен род изследователски продукт. Изпълнени са и другите нормативни изисквания като адекватното отразяване на съдържанието на дисертационния труд в автореферата, както и обоснована самооценка на приносните

моменти, с която мога да изразя съгласие. Налице е и необходимият брой публикации по темата на доктората.

От друга страна, и от съдържателна гледна точка дисертацията притежава всички качества на сериозен и задълбочен научен труд. Тя е завършено и логично изградено изследване, което и в този аспект отговаря на високите критерии, поставени пред една докторска теза.

Основания за подобно заключение откривам в следните характеристики на дисертационния труд:

Първо. Дисертантът е насочил погледа си към проблеми, които се отличават както със своята научна значимост, така и с безспорната си актуалност. Провеждането на общи, свободни, честни, конкурентни, периодични избори е несъмнено ядрото на демокрацията. Всичко, което хвърля съмнение върху тези качества на изборите, ерозира самата демокрация и заплашва нейната легитимност. Ако сред голяма част от гражданите се формира убеждение, че изборите са нечестни, манипулирани, че резултатът им е нагласен или предизвестен, цялата структура на демократичното политическо устройство ще е разтърсена из основи. Оттук и значимостта на изследователската тема за изборните нарушения.

Актуалността на тази тема също не подлежи на съмнение. Моделът на представителната демокрация изживява криза – както по света, така и в България. В определена степен това е свързано и с изборите, с тяхната легитимност, със степента на участие, а оттам пътят води и до ролята на изборните нарушения и манипулации, а част от изхода от кризата е противодействието на тези явления.

Това са и мотивите зад изследователската цел на автора (да тества доколко изборната среда в България отговаря на международните стандарти за демократични избори) и зад подробно изброените изследователски задачи (да изследва изборното законодателство и изборния процес в България и да установи дали и доколко те отговарят на изложените от него преди това международни стандарти; да открие кои са най-често срещаните у нас изборни нарушения, да ги класифицира по групи и да определи тяхното влияние върху крайния резултат на вота; да даде предложения за законодателни промени, които биха довели до подобряване качеството на изборния процес).

Той анализира детайлно изборното законодателство и изборния процес в България в един наситен период от седем години (2010-2016), за да докаже тезата си, а именно, че „са положени значителни усилия по посока на противодействието на изборните нарушения, но те са предимно от законодателен характер и не са достатъчни, за да доведат до желаните от обществото резултат“; че „държавата разполага със сравнително добро изборно законодателство, но изпитва значителни трудности по отношение на неговото прилагане“; че не е в състояние да противодейства адекватно на изборните измами, поради което мотивацията на хората, които ги извършват, остава висока“; че проблемите не са толкова в действащото законодателство, „а по-скоро в недостига на административен капацитет и слабата мотивация на държавните органи за стриктното им прилагане“ (с. 3).

Второ. Авторът демонстрира солидни знания при изработване и прилагане на изследователската си методология. Той е успял да се справи с две предизвикателства при изграждането на теоретичните отправни точки на своя анализ. От една страна, е избегнал риска да се ограничи в дескриптивен поглед върху изборните нарушения и манипулации в България и да снижи научната стойност на изследването си. От друга страна, успешно се е справил с голямата трудност пред такъв род изследвания – невъзможността да се събере пълна и достатъчно достоверна информация поради скрития характер на тази човешка дейност, поради разнообразните форми на нарушенията, поради спецификата на отделните страни и на отделните исторически периоди. Неговото решение е, стъпвайки на методите на различни, но все важни в научната област автори, да съчетае четири различни подхода при изследването и класификацията на изборните нарушения - според вида им; според обекта на манипулиране; според момента в изборния процес; според възприятията на нарушенията (в това отношение авторът е извършил и самостоятелно теренно проучване чрез поредица от своеобразни експертни интервюта с различен тип участници в изборния процес). Създаването на такъв модел на изследване му дава възможност за очертаване на възможно най-пълна и широко обхватна картина на изследваните явления в България в посочения период.

Трето. В тази връзка авторът е извършил и значителна събирателска дейност, представяйки ни голямо количество критично оценени от него факти на изборни нарушения в България, като е използвал разнообразни източници - съдебни решения, статистически данни, доклади от наблюдението на изборите (от вътрешни и

международни наблюдатели), изборни протоколи и решения на ЦИК, спомени на жертви на изборни измами, жалби, подадени в изборните органи, публикации в медиите и др.

Четвърто. Избраната от Александър Димитров структура на дисертацията и логика на изследването създават необходимите предпоставки за аналитично и последователно излагане на проблемите. Всяка една от петте глави на труда има своя ясен обект на изследване. Тръгва се от изясняване на основните понятия, с които работи авторът, от изграждане на типологии и на изследователския си модел, от възприемане на стандарт за оценка на изборните нарушения в България. След това подробно е анализирано българското изборно законодателство, промените в него, положителните и отрицателните му страни и въздействието му върху изборния процес. В следващите две глави са изследвани основните форми на изборни нарушения – изборните измами и лошите изборни практики. В петата глава откриваме обобщен анализ на изборната среда и оценка на значимостта на отделните изборни нарушения за качеството на изборния процес, както и предложения за решаване на някои от най-острите проблеми в това отношение.

Пето. И в тази връзка трябва да се подчертае, че дисертационното изследване притежава качества, които дават възможност за приложение на неговите резултати в изборното законодателство и изборната практика. Много от тях са дискутирани по един или повод и начин, но тук са логично изведени от недостатъците в изборната среда, показани и доказани от автора. Сред тези предложения са въвеждането на активна регистрация за избирателите, окрупняването на избирателните райони, създаването на МИР Чужбина, въвеждане на машинно гласуване, електронно гласуване (само за избирателите зад граница), създаването на професионални секционни изборни комисии и промени в начина на обявяване на данните от социологическите изследвания, въвеждането на задължително заплащане на застъпниците и представителите на партиите, криминализирането на заплащането на наблюдатели и създаването на публичен регистър на дарителите.

Бих могъл да добавя и още достойнства на дисертационния труд. Понятията, с които авторът работи, са прецизно дефинирани. Проблемите са ясно поставени и логично структурирани. Твърденията са доказани с достатъчно убедителни факти и аргументи. Изразено е отношение към важни автори и научни публикации в изследваната сфера.

В опита си да обобща тези постижения на дисертационния труд, бих казал, че на вниманието ни е представено едно цялостно и богато в съдържанието си изследване, в което докторантът се е доказал като сериозен изследовател, който отлично познава своето научно поле, който владее и успешно прилага съвременните методи на анализ, който е извел от анализа си предложения за политическо действие. В дисертацията не само подробно са описани различните видове изборни нарушения, но те са прецизно типологизирани, анализирани са от различни гледни точки - на тяхната технология, мотиви, мащаб на вредите върху демократичния изборен процес. Открити са основните им причинители чрез анализ на законодателството, на изборните практики, на поведението на основните политически актьори. Достига се до конкретни изводи за степента на защита в България на отделните области на изборителното право. При това не само е извършен цялостен анализ на изборните нарушения, но са представени препоръки за подобряване качеството на изборния процес.

Като цяло дисертацията на Александър Димитров представлява принос в изследването на съществени за бъдещето на българската демокрация проблеми. Всичко това ми дава достатъчно основания, за да изразя в становището си категорична подкрепа за присъждането на образователната и научна степен „доктор” в научно направление „Политически науки“ на Александър Димитров Димитров.

София, 10 януари 2018 г.

доц д-р Добрин Канев